

Гладун І.Б.

УДК 378.016:004

ПРО ДЕЯКІ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЦИЗМІВ В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ**Вступ.**

Глобалізаційні процеси охопили всі сфери життєдіяльності людини і стали новою реальністю на межі століть. Зміна життєвих пріоритетів, на які впливають політичні та економічні чинники, а також основні напрямки розвитку держави на сучасному етапі знаходять своє відображення у мові. Особливо ця тенденція проявляється в ЗМІ, де відображається ставлення суспільства до соціально-економічних і політичних перетворень у повному обсязі. Вивченню проблем іншомовних запозичень присвятили чимало праць вітчизняні та іноземні дослідники (І. В. Кононенко, Т. І. Панько, О.П. Семотюк, О. Сліпушко, Л. П. Кислюк, О.А. Стишов, М. І. Голянич, Д. Х. Баранник, Е. Ф. Володарська, А. К. Казменова, Л. П. Крисін, О. Б. Шахрай, А.І. Дьяков та інші).

Мета статті – дати загальну характеристику найрізноманітніших англіцизмів суспільно-політичної сфери, які використані в мові українських засобів масової інформації протягом останнього року, а також дослідити їх використання з точки зору структурно-семантичних особливостей в українській мові, що допоможе студентам вдосконалити володіння професійною термінологією та оволодіти способами подолання лексичних та граматичних труднощів, які виникають під час перекладу англійських суспільно-політичних текстів.

Основний матеріал.

Мову газет та журналів заповнили такі англійські запозичення, як *спонсор, менеджер, спікер, брокер, імпічмент, дилер, бізнес, бізнесмен* та інші. Але поступово в різних мовах намітилися різні тенденції щодо використання іншомовної лексики. В українській мові вона посіла рівноправне місце разом з автохтонними назвами і в деяких випадках їх замінювала, що пояснюється проявом моди, престижу іншомовних елементів, а також ознакою подальшої євроінтеграції. Наприклад, слово *підприємець* замінюється англійським *бізнесмен* (приїхав відомий бізнесмен [Голос України, 2011, №45], вийшла заміж за бізнесмена [Дзеркало тижня, 2011, №15]), все частіше вживається слово *брифінг* замість українського *зустріч* (проводився брифінг [Урядовий кур'єр, 2011, №46], на брифінгу були присутні [Голос України, 2011, №67], замість *універмаг* використовується *супермаркет* (відкрився новий супермаркет [Дзеркало тижня, 2011, №12], все можна купити в супермаркеті [Дзеркало тижня, 2011, №21] тощо).

Із розширенням функціональних можливостей відбулись (і продовжують відбуватись) позитивні процеси в структурній системі сучасної української мови. Передусім треба визначити конструктивні явища, пов'язані з нагромадженням елементів нової якості в підсистемах мови. Це, зокрема, активне поповнення мови новими словами та новими значеннями відомих раніше слів. Так, слово *спонсор* до перебування вживалося дуже рідко, воно могло кваліфікуватись як спеціально вживане – зараз належить до розмовно-побутового стилю. Аналогічно можна охарактеризувати слова *маркетинг* (організація збуту товарів на зовнішньому ринку), *менеджер* (професійний керуючий – директор підприємства, керівник окремого підрозділу).

Словники іншомовних слів характеризували слова *менеджер, менеджеризм, менеджмент* із посиланням виключно на капіталістичне суспільство. Сьогодні поняття, позначувані ними, – наша дійсність (створено Міжнародний інститут менеджменту [ГУ, 2011, №2]).

Близькими до актуалізованої лексики є денотативно-конотативно переорієнтовані одиниці. Мається на увазі така зміна вживання слів, коли лексеми, що раніше означали зарубіжну дійсність, починають використовуватись для номінації українського життя початку ХХІ ст. Назване явище тісно пов'язане зі зміною ідеологічних конотацій, оскільки у процесі перенесення західних реалій і понять на сучасний український ґрунт одночасно змінювалась оцінність багатьох із них [6, с.10]. Так, слово *бізнес*, яке в лексиконах радянської доби мало дефініцію „комерційна біржова або підприємницька діяльність як джерело наживи в капіталістичному світі” і стосувалося лише зарубіжної дійсності, до того ж із прихованою негативною конотацією, нині називає наявну і в Україні „комерційну біржову або підприємницьку діяльність, яка дає прибуток”. У новітні часи переорієнтована лексика значно розширила свої функції і охопила такі сфери, як економіку (*акциз, банкір, біржа, менеджер*), політику і ідеологію (*електорат, імпічмент, інаугурація/інавгурація, лобі, страйк*), науку, освіту й виховання (*бакалавр, коледж*), адміністративне управління, керівництво (*президент, спікер*).

У мові українських ЗМІ з'являються словосполучення, які у сфері юридично-правової та суспільно-політичної лексики є фразеологічними словосполученнями (*легітимний плюралізм, інвестиційний клімат, офсетний механізм, малий бізнес* та ін): „вже забули про легітимний плюралізм” [Дзеркало тижня, 2011, №6], „нарешті запровадив офсетний механізм” [УК, 2011, №12], „кращі умови для розвитку малого бізнесу” [Дзеркало тижня, 2011, №4]; і навіть цілі вирази, наприклад, „назвався провайдером, бийся з піратством” [Дзеркало тижня, 2011, №25].

На сьогодні відбулося своєрідне „збільшення” ролі української мови в комунікативному просторі, розширення її функцій, збагачення структурних засобів. Але цей процес, на жаль, супроводять і небажані явища: лібералізація норми, зниження рівня культури мови в окремих сферах комунікації. Інакше кажучи, за збільшенням кількості не встигає якість. Можливо, через деякий час пріоритетними стануть зусилля, спрямовані на нормативну стабілізацію мови. Але все ж було б природнішим, коли б збільшення кількості

супроводилось одночасним зміцненням нормативності мови або, принаймні, збереженням того нормативного рівня, якого вона вже досягла за попередній період розвитку.

Насамперед викликає стурбованість процес тотального вживання іншомовних слів, коли існують власні назви для передачі відповідних понять (*брифінг* – зустріч, *дивіденд* – прибуток, зиск; *презентація* – показ, ознайомлення; *шоп* – магазин; *ноу-хау* – знаю як та ін.). [1, с.43].

Що стосується теперішнього стану розвитку української мови, то на сучасному етапі розвитку простежується тенденція щодо створення власної лексичної системи. У мові ЗМІ простежується відновлення функціонування давніх запозичень з англійської, що нерідко зумовлене модою й естетичними смаками та уподобаннями, впливом мовної практики української діаспори, намаганням уникнути російських слів і форм або запозичень за посередництвом цієї мови: *гелікоптер* - вертоліт – рос. вертолет – англ. *Helicopter*, *мапа* – карта, англ. *Map*, *субмарина* – підводний човен – рос. подводная лодка, англ. *Submarine*: виявлено *гелікоптер* [УК, 2011, №8], який позначається на мапі [ДТ, 2011, №24], віддати всі українські субмарини [ДТ, 2011, №16].

Як вважають мовознавці, немає потреби відмінити давно усталену і звичну для абсолютної більшості українців передачу через *au* іншомовного дифтонга *ai* в ряді слів: *аудит* (пропонується *авдит*), *аукціон* (*авкціон*). Тим більше, що традиція передавати іншомовне *ai* через *au* в українській мові існує, і це констатується як нормативний факт: *джоуль*, *клоун*, *ноу-хау*. Новотворення вже з'явилися у мові українських ЗМІ: інавгурація президента викликала суперечки [ДТ, 2007, №45], на авкціоні були присутні [УК, 2011, №24].

При адаптації на фонетичному рівні іншомовних запозичень слід враховувати два моменти: 1) невідповідність фонемного складу двох мов, необхідність пошуків заміни фонем, що не існує в мові, на яку здійснюється переклад, іншою або іншими фонемами; 2) невідповідність можливостей синтагматики фонем різних мов, що також призводить до пошуку заміни певного сполучення фонем іншим можливим.

Що стосується семантичної асиміляції іншомовних слів в українській мові, то відбуваються процеси детермінологізації запозиченої лексики, яка виявляється в тому, що переосмислення зазнають як цілі терміносистеми, так і окремі терміни різних терміносистем, межі лексичної сполучуваності яких значно розширилися.

Передусім високою інтенсивністю переосмислення відзначається спортивна лексика і термінологія. Так, окрім відомих широкому загалові й зафіксованих в українському лексиконі власне термінологічних значень, у мові ЗМІ функціонують слова з новою семантикою. Наприклад, *тайм-аут* „перерва в спортивній грі на вимогу команди, передбачена правилами гри” широко вживається в мові ЗМІ у значенні „перерва, відпустка, тимчасове припинення діяльності” (депутати взяли тайм-аут на один місяць [ДТ, 2011, №21], тайм-аут переговорів тривав [ДТ, 2011, №14]). Через активне функціонування в мові ЗМІ поступово загальновідомими й загальноживаними стали також нові значення слів: *раунд* – про етап, період, цикл (черговий раунд виборів [ГУ, 2010, №27], позачерговий раунд переговорів [ГУ, 2010, №13]), *пресінг* – про тиск, вплив на кого-небудь (відбувся пресінг на депутатів [ДТ, 2011, №2]), не можна допустити такий пресінг на керівництво [ГУ, 2010, №27].

Висновок.

Отже, на сучасному етапі розвитку українська мова намагається створити власні норми та правила щодо формального та семантичного оформлення іншомовних слів. Вона використовує досить значну кількість іншомовних елементів, які є відображенням екстралінгвістичних чинників, проявом зміни політичного, економічного та соціального розвитку держав. Використання англіцизмів та їх асиміляція в мові-реципієнті набувають все більшого масштабу, хоча в мові вони виконують ті функції, які диктуються суспільно-політичними факторами конкретної держави. Знання цих аспектів допомагає студентам вдосконалювати володіння професійною термінологією та оволодівати способами подолання лексичних та граматичних труднощів, які виникають під час перекладу англійських суспільно-політичних текстів.

Джерела та література:

1. Баранник Д. Х. Українська мова на межі століть / Д. Х. Баранник // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 40-47.
2. Голянич М. І. Відображення процесу перебудови в мові / М. І. Голянич // Дивослово. – 2001. – № 4. – С. 54-58.
3. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов / Л. П. Крысин. – М. : Эксмо, 2007. – 944 с.
4. Панько Т. І. Спільна основа політекономічної термінології російської, української та білоруської мов / Т. І. Панько // Мовознавство. – 1982. – № 5. – С. 9-27.
5. Сучасний словник іншомовних слів / під ред. Г. П. Півторак. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
6. Стишов О. А. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця ХХ ст. / О. А. Стишов // Мовознавство. – 1999. – № 1. – С. 7-15.